

تعیین ضریب تاثیر و ضریب آنی نشریات علمی - پژوهشی پزشکی فارسی در سال ۱۳۸۵

کبری نجفی، دکتر سیروس مومن زاده، فرشاد مرادی *

* کتابخانه مرکزی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی

چکیده

سابقه و هدف: ضریب تاثیر، علیرغم انتقادات وارد بر آن به عنوان شاخصی در ارزیابی اثرگذاری تحقیقاتی - فکری مقالات، در مطالعات علم‌سنجی بسیار مورد توجه بوده است. هدف از پژوهش حاضر تعیین "ضریب تاثیر" نشریات فارسی پزشکی مورد تایید کمیسیون نشریات علوم پزشکی کشور به منظور آگاهی مولفان حوزه پزشکی از رتبه‌بندی نشریات این حوزه و همچنین کتابداران کتابخانه‌های پزشکی، به منظور استفاده در مجموعه‌سازی کتابخانه‌ها است.

روش بررسی: این تحقیق تحلیلی با استفاده از فن تحلیل استنادی و فرمول وینکلر، ضریب تاثیر ۳۸ نشریه از ۹۰ نشریه علمی-پژوهشی پزشکی فارسی که تا پایان بهار ۱۳۸۶ شماره‌های سال ۱۳۸۵ را به طور کامل منتشر کرده‌اند، مورد محاسبه قرار داده است. جامعه مورد بررسی منابع انتهایی مقالات در نظر گرفته شد و پانویس‌ها حذف شدند. ابزار مورد استفاده در جمع‌آوری اطلاعات کاربرگه بوده است.

یافته‌ها: تعداد مقالات مورد بررسی، ۱۵۸۶ مقاله است که در مجموع ۳۰۸۶۴ منبع بررسی شده که از این تعداد سهم منابع فارسی تنها ۲۶۷۳ بود. نشریه "آموزش در علوم پزشکی" با ضریب تاثیر ۰/۲۳۲، "عدد درون‌ریز و متابولیسم ایران" با ضریب تاثیر ۰/۱۰۵ و "خون" با ضریب تاثیر ۰/۰۹۸ به ترتیب اولین تا سومین نشریات تاثیرگذار در حوزه پزشکی ایران در سال ۱۳۸۵ هستند. نشریه "پژوهش در پزشکی" با ۰/۱۳۳ بیشترین ضریب آنی را در سال ۱۳۸۵ به خود اختصاص داده است.

نتیجه‌گیری: استخراج شبکه استنادی بین مقالات ۳۸ نشریه مذکور و محاسبه ضریب تاثیر نشریات، بیانگر میزان استفاده بسیار پایین از نشریات داخلی در بین مولفان این حوزه و به طبع میزان اندک ضریب تاثیرگذاری آنها است. توصیه می‌شود تحقیقی در زمینه علل عدم استفاده از منابع فارسی صورت گیرد.

واژگان کلیدی: ضریب تاثیر، ضریب آنی، نشریات علمی - پژوهشی پزشکی فارسی، ایران.

مقدمه

اطلاعات علمی مورد استفاده قرار گرفت (۱،۲). ضرایب تاثیر نشریات نمایه شده در SCI، در گزارش‌های استنادی نشریات (Journal citation report) منتشر می‌شود.

در سالهای اخیر علاوه بر قانون برادفورد، استفاده از شیوه‌های نوینی مانند تعیین "ضریب تاثیر" در اعتبارسنجی نشریات، از طریق تحلیل استنادی (Citation analysis) مورد توجه قرار گرفته است.

"تحلیل استنادی" یکی از روشهای کتاب‌سنجی است که به ارزیابی متون علمی، بر اساس شمارش استنادهای تعلق گرفته به آن متون می‌پردازد. به طور کلی یک مقاله علمی به تنهایی

ضریب تاثیر (Impact factor) برای یک مجله ابتدا در سال ۱۹۵۵ توسط اوژن گارفیلد، بنیانگذار موسسه اطلاعات علمی (ISI) مطرح شد. ضریب تاثیر ابتدا به صورت دستورالعملی در گزینش بهترین مجلات برای Current content و نمایه‌های استنادی علوم (Science Citation Index) در موسسه

آدرس نویسنده مسئول: تهران، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، کتابخانه مرکزی، دکتر سیروس مومن‌زاده

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۸۶/۶/۱۳

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۸۶/۹/۱۳

وجود ندارد بلکه ساخته و پرداخته از متون آن موضوع است (۳).

براون معتقد است شمارش صرف استنادها ارائه دهنده اطلاعات اندک و گاهی اوقات عجولانه و بی‌تامل و حتی نادرست درباره نوع و میزان فعالیت‌های علمی دانشمندان است. به هر صورت برای استفاده از روش‌شناسی‌های آماری معتبر و موثق در تجزیه و تحلیل ارجاعات، تلاش‌هایی صورت گرفته که از جمله آنها می‌توان به ضریب تاثیر اشاره کرد که توسط اوژن گارفیلد پیشنهاد شده است (۴).

به اعتقاد مویج با تحلیل استنادی، صاحبان تحقیقات ضعیف یا ادامه نمی‌دهند و کنار می‌روند یا اصلاح می‌شوند و به پژوهشگران خوبی تبدیل می‌شوند و به مقالات ضعیف نیز استناد نمی‌شود (۵).

اهمیت نشریات ادواری به دلیل انتشار تازه‌ترین یافته‌های علمی بر کسی پوشیده نیست. تازگی مطالب و یافته‌ها به ویژه در رشته‌های پزشکی به دلیل حساسیت و خطیر بودن این حرفه، اهمیت دو چندان دارد. از طرفی کتابخانه‌های دانشگاهی و تحقیقاتی که بیشترین خریداران نشریات هستند عمدتاً با کمبود فضا، نیروی انسانی متخصص و به ویژه بودجه تهیه و نگهداری آنها مواجه هستند. این موضوع اهمیت گزینش بهترین نشریات را برای کتابخانه‌ها الزامی می‌کند.

کتابخانه‌های پزشکی به طور جدی‌تری درگیر امر انتخاب نشریات هستند. بر اساس گزارش هیات نظارت و ارزیابی فرهنگی و علمی کشور در سال ۱۳۸۳، گروه علوم پزشکی از نظر تعداد نشریات علمی - پژوهشی و علمی - ترویجی در بین سایر علوم در رتبه اول قرار دارد (۶).

هدف از انجام این پژوهش تعیین ضریب تاثیر نشریات حوزه پزشکی است. این رتبه‌بندی نه تنها کتابداران را در امر انتخاب یاری خواهد کرد، بلکه کمیسیون نشریات پزشکی کشور به عنوان متولی تخصیص رتبه علمی - پژوهشی نشریات پزشکی از نتایج این رتبه‌بندی استفاده خواهد کرد. نویسندگان با استفاده از ضریب تاثیر می‌توانند نشریات مناسب را برای انتشار مقاله‌های خود انتخاب کنند.

مدیران موسسه‌های علمی قادر خواهند بود از ضریب تاثیر بطور موثر در فرآیند تصمیم‌گیری، ارتقا، اشتغال و تصدی اعضای هیات علمی در امور اجرایی استفاده کرده و از ضریب تاثیر مجله‌هایی که داوطلبان مقاله‌های خود را در آنها منتشر کرده‌اند، برای کمک به تعیین تاثیر یا اهمیت پژوهش آنها استفاده کنند (۷).

مواد و روشها

پژوهش حاضر به شیوه پیمایشی - تحلیلی صورت گرفت. برای جمع‌آوری داده‌ها از کاربرگه استفاده شد و از آمار توصیفی و فرمول وینکلر برای محاسبه ضریب تاثیر نشریات بهره جستیم. از بین ۹۰ نشریه علمی - پژوهشی پزشکی فارسی، نشریاتی که به طور منظمتری منتشر می‌شدند، انتخاب شدند تا بتوان ضریب تاثیر آنها را بر اساس فرمول وینکلر محاسبه کرد.

یکی از اساسی‌ترین فاکتورها برای پذیرش نشریه در فهرست نمایه استنادی علوم از سوی موسسه ISI، انتشار منظم مجله است. این قابل قبول نیست که یک مجله علمی دیرتر از موعد مقرر منتشر گردد (۸). با توجه به دلایل فوق نشریاتی که تا پایان بهار ۱۳۸۶ شماره‌های سال ۱۳۸۵ را به طور کامل منتشر کرده بودند، مورد بررسی قرار گرفتند و شبکه استنادی بین این ۳۸ نشریه مورد بررسی قرار گرفت و تعداد مقالات منتشر شده ۲ سال اخیر آنها که در فرمول مورد نیاز بود، استخراج شد.

با وجود اشکالات آماری که بر شیوه محاسبه ضریب تاثیر نشریات وارد است (۹) و همچنین ارائه شاخصهای جدید علم‌سنجی همچون عامل کراون (Crown factor)، ارزش متیو (Mathew value)، شاخص هیرش (H-index)، شاخص جی (G-index) و... این شاخص هنوز هم به میزان زیادی مورد استفاده قرار می‌گیرد (۵).

ضریب تاثیر عبارت است از نسبت مقالات مورد استناد در یک نشریه طی یک سال معین بر مقالات منتشر شده قابل استناد در دو سال اخیر (۱۰). در تحقیق حاضر ضریب تاثیر نشریات پزشکی فارسی در سال ۱۳۸۵ محاسبه شده است و به طبع تعداد مقالات منتشر شده قابل استناد در سال ۱۳۸۳ و ۱۳۸۴ در فرمول محاسبه ضریب تاثیر استفاده خواهد شد.

ضریب آنی (Immediacy Index) عبارت است از نسبت مقالات مورد استناد در یک نشریه طی یک سال معین بر مقالات منتشر شده قابل استناد در همان سال (۱۰). در تحقیق حاضر ضریب آنی نشریات در سال ۱۳۸۵ محاسبه می‌شود و در نتیجه تعداد مقالات منتشر شده سال ۱۳۸۵ مورد نیاز است.

یافته‌ها

تعداد منابع مورد بررسی در این پژوهش ۳۰۸۶۴ منبع مربوط به ۳۸ نشریه می‌باشد که از این تعداد ۱۲۸ استناد مربوط به مقالات منتشر شده در سالهای ۱۳۸۳ و ۱۳۸۴ نشریات مذکور است.

جدول ۱- تعداد استنادها در سال ۱۳۸۵ و مقالات دو سال اخیر نشریات

نام نشریه	تعداد استنادها در سال ۱۳۸۵		تعداد مقالات منتشر شده در سالهای ۱۳۸۳ و ۱۳۸۴
	به مقالات	به مقالات منتشر شده ۸۳ و ۸۴ پس از حذف خود	
مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی	۱۷	۱۷	۷۹
بینا	۹	۳	۱۴۹
غدد درون ریز و متابولیسم ایران	۹	۵	۸۵
مجله دانشکده دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهیدبهشتی	۸	۴	۱۷۶
خون	۶	۵	۶۱
بیماریهای کودکان ایران	۶	۳	۷۶
مجله دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد	۵	۲	۸۸
مجله دانشگاه علوم پزشکی قزوین	۵	۴	۱۲۶
روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران (اندیشه و رفتار)	۴	۲	۸۵
مجله دانشگاه علوم پزشکی اردبیل	۴	۳	۹۶
مجله دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد	۴	صفر	۱۴۲
مجله دانشگاه علوم پزشکی مازندران	۴	۴	۸۵
دندانپزشکی (مجله جامعه اسلامی دندانپزشکان)	۴	۳	۱۳۳
مجله دانشکده دندانپزشکی (دانشگاه علوم پزشکی مشهد)	۳	۲	۷۶
نظام پزشکی	۳	۱	۸۸
فیض	۳	۱	۱۰۸
بیماریهای پوست	۳	۳	۱۱۸
مجله دانشگاه علوم پزشکی تبریز	۳	صفر	۱۵۷
مجله دانشگاه علوم پزشکی ایران	۳	۱	۲۷۵
پژوهش در پزشکی	۳	۳	۱۱۲
یاخته	۲	صفر	۶۵
ره آورد دانش	۲	صفر	۶۴
زنان، مامایی و نازایی	۲	۲	۷۰
علوم پایه پزشکی ایران	۲	صفر	۷۰
بیماریهای عفونی و گرمسیری	۲	صفر	۹۸
دندانپزشکی (مجله دانشگاه علوم پزشکی تهران)	۲	۱	۹۶
فیزیولوژی و فارماکولوژی	۱	صفر	۵۵
پزشکی قانونی	۱	۱	۶۴
گوارش	۱	صفر	۶۴
مجله دانشگاه علوم پزشکی کردستان	۱	۱	۷۲
آنستزیولوژی و مراقبت های ویژه	۱	۱	۷۹
گوش، گلو، بینی و حنجره ایران	۱	۱	۸۷
مجله دانشگاه علوم پزشکی همدان	۱	۱	۹۵
مجله دانشکده پزشکی (دانشگاه علوم پزشکی گیلان)	۱	۱	۱۰۱
مجله دانشکده پزشکی مشهد	۱	صفر	۱۴۲
جراحی ایران	۱	صفر	۶۰
مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان	صفر	صفر	۷۳
کوثر	صفر	صفر	۸۳

تعداد مقالات هر نشریه در سال (تقریباً ۵۲ مقاله) و متوسط تعداد منابع هر مقاله (۱۹ منبع) میزان بسیار کمی است (جدول ۱).

طبق محاسبات انجام شده مجله آموزش در علوم پزشکی با ۰/۲۳۲ بیشترین تاثیر را در حوزه پزشکی به خود اختصاص داده است. مجله غدد درون ریز و متابولیسم ایران با ضریب تاثیر ۰/۱۰۵ و مجله خون با ضریب تاثیر ۰/۰۹۸ دومین و سومین نشریات تاثیرگذار در حوزه پزشکی ایران در سال ۱۳۸۵ هستند. مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان و مجله کوثر فاقد اثرگذاری در سال ۱۳۸۵ بودند.

ناشر مجله آموزش در علوم پزشکی به عنوان تاثیرگذارترین مجله در سال ۱۳۸۵، مرکز تحقیقات آموزش در علوم پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان و انجمن آموزش پزشکی ایران است. ناشر کم اثرترین مجلات سال ۱۳۸۵ به ترتیب دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان و دانشگاه علوم پزشکی بقیه الله می باشند.

ضریب تاثیر نشریات حوزه دندانپزشکی: در حوزه دندانپزشکی "مجله دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی" با ضریب تاثیر ۰/۰۴۱ دارای بالاترین میزان تاثیرگذاری در بین نشریات دندانپزشکی فارسی است. "مجله دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی مشهد" با ضریب تاثیر ۰/۰۳۹ دومین نشریه دندانپزشکی موثر و سپس مجله جامعه اسلامی دندانپزشکان و دانشگاه علوم پزشکی تهران به ترتیب با ضرایب تاثیر ۰/۰۳ و ۰/۰۲ سومین و چهارمین رتبه را دارا هستند.

ضریب تاثیر نشریات دانشگاههای علوم پزشکی کشور: در بین نشریات دانشگاههای علوم پزشکی کشور، ضریب تاثیر مجله دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد در سال ۱۳۸۵ به میزان ۰/۰۵۶ از مجلات دیگر دانشگاهها بیشتر بوده است. ضریب تاثیر مجله دانشگاه علوم پزشکی مازندران ۰/۰۴۵ است و دومین رتبه در بین نشریات دانشگاهها را داراست. مجلات دانشگاههای علوم پزشکی اردبیل و قزوین هر دو دارای ضریب تاثیر ۰/۰۳۹ می باشند و رتبه سوم را به خود اختصاص داده اند.

ضریب تاثیر نشریات انجمنهای حرفه ای پزشکی: در بین انجمنهای حرفه ای پزشکی مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی با ضریب تاثیر ۰/۲۳۲ بیشترین تاثیر را در حوزه مجلات پزشکی به خود اختصاص داده است و در بین تمامی نشریات بررسی شده نیز بالاترین ضریب تاثیر را دارد.

مجله غدد درون ریز و متابولیسم ایران با ضریب تاثیر ۰/۱۰۵ دومین رتبه را در بین مجلات منتشر شده انجمنهای حرفه ای پزشکی و نیز کل مجلات پزشکی بررسی شده به خود

در نتیجه تعداد متوسط استناد به مقالات هر نشریه ۲ سال پس از انتشار، حدود ۳/۳ استناد است که در مقایسه با متوسط

جدول ۲- مقایسه ضرب تاثیر نشریات علمی پژوهشی پزشکی فارسی قبل و پس از حذف موارد خوداستنادی

نام نشریه	ناشر	ضرب تاثیر با احتساب خوداستنادی ها	ضرب تاثیر پس از حذف خوداستنادی
مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی	دانشگاه علوم پزشکی اصفهان و انجمن آموزش	۰/۲۳۲	۰/۲۳۲
خون	مرکز تحقیقات سازمان انتقال خون ایران	۰/۰۹۸	۰/۰۸۱
غدد درون ریز و متابولیسم ایران	مجله مرکز تحقیقات غدد درون ریز و متابولیسم	۰/۱۰۵	۰/۰۵۷
مجله دانشگاه علوم پزشکی مازندران	دانشگاه علوم پزشکی مازندران	۰/۰۴۵	۰/۰۴۷
بیماریهای کودکان ایران	دانشگاه علوم پزشکی تهران	۰/۰۷۸	۰/۰۳۹
مجله دانشگاه علوم پزشکی قزوین	دانشگاه علوم پزشکی قزوین	۰/۰۳۹	۰/۰۳۱
مجله دانشگاه علوم پزشکی اردبیل	دانشگاه علوم پزشکی اردبیل	۰/۰۳۹	۰/۰۳۱
زنان، مامایی و نازایی	دانشگاه علوم پزشکی مشهد	۰/۰۲۸	۰/۰۲۵
پژوهش در پزشکی	دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی	۰/۰۲۶	۰/۰۲۸
مجله دانشکده دندانپزشکی (دانشگاه علوم پزشکی مشهد)	دانشگاه علوم پزشکی مشهد	۰/۰۳۹	۰/۰۲۶
بیماریهای پوست	انجمن متخصصین بیماری های پوست ایران	۰/۰۲۵	۰/۰۲۵
روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران (اندیشه)	دانشگاه علوم پزشکی ایران، مرکز تحقیقات	۰/۰۴۷	۰/۰۲۳
مجله دانشکده دندانپزشکی دانشگاه ع. پ. شهید بهشتی	دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی	۰/۰۴۱	۰/۰۲۲
دندانپزشکی (مجله جامعه اسلامی دندانپزشکان)	جامعه اسلامی دندانپزشکان	۰/۰۳	۰/۰۲۲
مجله دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد	دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد	۰/۰۵۶	۰/۰۲۲
بینا	بانک چشم جمهوری اسلامی ایران	۰/۰۶	۰/۰۲
پزشکی قانونی	سازمان پزشکی قانونی کشور	۰/۰۱۵	۰/۰۱۵
گوش، گلو، بینی و حنجره ایران	دانشگاه علوم پزشکی مشهد	۰/۰۱۱	۰/۰۱۵
مجله دانشگاه علوم پزشکی کردستان	دانشگاه علوم پزشکی کردستان	۰/۰۱۳	۰/۰۱۳
آنستزیولوژی و مراقبت های ویژه	انجمن آنستزیولوژی و مراقبت های ویژه ایران	۰/۰۱۲	۰/۰۱۲
نظام پزشکی	سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران	۰/۰۳۴	۰/۰۱۱
مجله دانشگاه علوم پزشکی همدان	دانشگاه علوم پزشکی همدان	۰/۰۱	۰/۰۱
دندانپزشکی (مجله دانشگاه علوم پزشکی تهران)	دانشگاه علوم پزشکی تهران	۰/۰۲	۰/۰۱
فیض	دانشگاه علوم پزشکی کاشان	۰/۰۲۷	۰/۰۰۹
مجله دانشکده پزشکی (دانشگاه علوم پزشکی گیلان)	دانشگاه علوم پزشکی گیلان	۰/۰۰۹	۰/۰۰۹
مجله دانشگاه علوم پزشکی ایران	انجمن فیزیولوژی و فارماکولوژی ایران، و مرکز تحقیقات علوم اعصاب دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی	۰/۰۱	۰/۰۰۳
یاخته	پژوهشکده رویان، جهاد دانشگاهی واحد علوم پزشکی ایران	۰/۰۳۵	.
ره آورد دانش	مجله دانشگاه علوم پزشکی اراک	۰/۰۳۱	.
مجله دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد	دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد	۰/۰۲۸	.
علوم پایه پزشکی ایران	دانشگاه علوم پزشکی مشهد	۰/۰۲۸	.
بیماریهای عفونی و گرمسیری	انجمن بیماری های عفونی و گرمسیری	۰/۰۲	.
مجله دانشگاه علوم پزشکی تبریز	دانشگاه علوم پزشکی مشهد	۰/۰۱۹	.
فیزیولوژی و فارماکولوژی	دانشگاه علوم پزشکی ایران	۰/۰۱۸	.
گوارش	انجمن متخصصین گوارش و کبد ایران	۰/۰۱۵	.
مجله دانشکده پزشکی مشهد	دانشگاه علوم پزشکی مشهد	۰/۰۰۷	.
جراحی ایران	جامعه جراحان ایران	۰/۰۱۶	.
مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان	دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان	.	.
کوشر	دانشگاه علوم پزشکی بقیه الله	.	.

ضریب آنی: علاوه بر ضریب تاثیر، ضریب آنی عامل دیگری است که نشان‌دهنده میزان تاثیر یک نشریه در سال مورد بررسی است. از بین ۳۸ نشریه مورد بررسی تنها به مقالات منتشر شده سال ۱۳۸۵ هشت نشریه، توسط دیگر نشریات استناد شده است. نشریه پژوهش در پزشکی با ۶ استناد به مقالات سال ۱۳۸۵ بالاترین میزان ضریب آنی (۰/۱۳۳) را داراست. مجله دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی گیلان و گوارش هر دو با ضریب آنی ۰/۰۳۳ پس از پژوهش در پزشکی قرار گرفته‌اند (جدول ۳).

بحث

ضریب تاثیر به عنوان عاملی مهم در رتبه بندی نشریات نمایه شده در پایگاه استنادی علوم، مدتی است در ایران مورد توجه قرار گرفته است و تلاش‌هایی مانند پژوهش حاضر در کتابخانه منطقه‌ای علوم و تکنولوژی شیراز و پایگاه علمی جهاد دانشگاهی در حال انجام است. مشاهدات پژوهشگر و نیز یافته‌های اولیه دو سازمان مذکور، فرضیه پژوهش مبنی بر پایین بودن ضریب تاثیر نشریات پزشکی فارسی را تایید می‌کند و چنانچه مشاهده شد بالاترین ضریب تاثیر در سال ۱۳۸۵ متعلق به مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی با عدد ۰/۲۳۲ بوده است.

مطالعه رفتار استنادی مولفان نشریات پزشکی نشان می‌دهد که منابع فارسی سهم اندکی از منابع مورد استفاده در نگارش مقالات پزشکی را به خود اختصاص می‌دهند. در پژوهش حاضر تعداد ۳۰۸۶۴ منبع در قالب ۱۵۸۶ مقاله بررسی شده و از این میزان سهم منابع فارسی تنها ۲۶۷۳ منبع (۰/۱۶٪) از کل منابع بوده است. برای مقایسه کافی است به تعداد منابع انگلیسی زبان اشاره کنیم که سهم آن ۲۸۱۶۳ منبع (۰/۹۱٪) بوده است. یعنی نسبت استناد به منابع انگلیسی، در قیاس با منابع فارسی بیش از ده برابر است.

با توجه به اینکه اغلب این نشریات قابل دسترسی از طریق وب هستند و به راحتی در اختیار پژوهشگران قرار دارند و مشکل توزیع نامناسب نشریات و عدم دسترسی محققان به متن مقالات وجود ندارد بررسی علل ارجاع محدود به مقالات فارسی ضروری به نظر می‌رسد. از آنجا که این بررسی موضوع تحقیق دیگری است به اختصار می‌توان به دلایل زیر اشاره کرد:

۱. پایین بودن فرهنگ استناد در میان مولفان ایرانی و وفادار نبودن به پدید آورنده یک فکر.

اختصاص داده است. این نشریه به طور مشترک توسط انجمن متخصصین غدد درون‌ریز ایران و مرکز تحقیقات غدد درون‌ریز و متابولیسم دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی منتشر می‌شود.

ضریب تاثیر نشریات پس از حذف موارد خود استنادی: پدیده رایج خوداستنادی یکی از عوامل موثر بر افزایش کاذب ضریب تاثیر نشریات است که از سوی متخصصین علم‌سنجی همواره مورد انتقاد بوده است. همانطور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود با حذف استنادهایی که توسط خود نویسندگان به مقالاتشان صورت گرفته بود و محاسبه مجدد ضریب تاثیر نشریات، IF اغلب آنها تغییر کرده و ضریب تاثیر گذاری آنها کمتر شده است.

از آنجا که تشخیص نیت نویسندگان در استناد به خود در عمل کاری دشوار و غیرممکن می‌نماید، نمی‌توان ضریب تاثیر بدست آمده پس از حذف موارد خوداستنادی را ضریب تاثیر واقعی دانست چراکه ممکن است نویسنده اساساً با مفهوم Impact factor آشنا نبوده و بر اساس استفاده واقعی از مقاله‌ای که قبلاً توسط خود منتشر ساخته بوده استناد به آن را انجام داده است.

مطابق داده‌های جدول ۲، ۱۰ نشریه به ۲ نشریه‌ای که فاقد تاثیر گذاری در حوزه پزشکی در سال ۱۳۸۵ بودند، اضافه شده است و ضریب تاثیر آنها صفر شده است. این بدان معناست که تعداد معدود استنادهای صورت گرفته به مقالات نیز خوداستنادی بوده است. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی بدون تغییر در صدر جدول قرار دارد.

جدول ۳- ضریب آنی نشریاتی که در سال ۱۳۸۵ به آنها استناد شده است

نام نشریه	ناشر	ضریب آنی
پژوهش در پزشکی	دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی	۰/۱۳۳
مجله دانشکده پزشکی (دانشگاه علوم پزشکی گیلان)	دانشگاه علوم پزشکی گیلان	۰/۰۳۳
گوارش	انجمن متخصصین گوارش و کبد ایران	۰/۰۳۳
مجله دانشگاه علوم پزشکی قزوین	دانشگاه علوم پزشکی قزوین	۰/۰۲۸
علوم پایه پزشکی ایران	دانشگاه علوم پزشکی مشهد	۰/۰۲۷
بینا	بانک چشم جمهوری اسلامی ایران	۰/۰۲۵
خون	مرکز تحقیقات سازمان انتقال خون ایران	۰/۰۲۰
روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران (اندیشه و رفتار)	دانشگاه علوم پزشکی ایران، مرکز تحقیقات بهداشت روان	۰/۰۱۸

تشکر و قدردانی

این پژوهش از راهنمایی‌ها و مساعدت‌های استاد گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، سرکار خانم اعظم شاهبدایی برخوردار بوده است. از همکاری صمیمانه ایشان کمال تشکر را داریم.

۲. وابستگی اغلب نشریات به ارگانهای دولتی و در نتیجه بی‌نیازی اغلب آنها به فروش نشریات که باعث تبلیغ و توزیع نامناسب آنها می‌شود.
 ۳. عدم استفاده از سردبیران و دست‌اندرکارانی که خارج از سازمان پدید آورنده نشریه هستند و در نتیجه محدود شدن خوانندگان نشریه به همان سازمان.
 ۴. عدم وجود سازمانی که متولی امر علم‌سنجی و رتبه‌بندی نشریات بر اساس معیارهای جهانی باشد تا بتواند فضای رقابتی مناسبی در بین سازمانها ایجاد کند.

REFERENCES

۱. صبوری علی اکبر. کاربرد فاکتور تاثیر مجله در درجه‌بندی نشریات آی اس آی. رهیافت، ۱۳۸۲؛ شماره ۳۰، صفحات ۷۲ تا ۷۸.
2. Garfield E. The agony and the ecstasy; The history and meaning of the journal impact factor. International Congress on Peer Review: and Biomedical Publication. Chicago, September 16, 2005. Available at: <http://www.garfield.library.upenn.edu/papers/jifchicago2005.pdf>. [16 may 2007]
۳. مهرداد جعفر، مقصودی رویا (مولفین). گزارش نهایی طرح پژوهشی گزارشهای استنادی نشریات فارسی. کتابخانه منطقه‌ای علوم و تکنولوژی شیراز، سال ۱۳۸۳.
۴. سخایی فرزانه. بررسی پایان‌نامه‌های مورد استناد به عنوان عامل اثرگذار در مجموعه ماخذ پایان‌نامه‌های رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاههای دولتی شهر تهران (۱۳۷۵-۱۳۸۰). پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه تهران، سال ۱۳۸۲.
۵. عمران‌سی ابراهیم. شاخصهای جدید علم‌سنجی و مقایسه پایگاههای وبگاه علوم و اسکوپوس و گوگل اسکولار. قابل دسترس در: <http://www.nrisp.ir/journals/rahyaft/39/shakhes%20haie%20jadid.pdf> [10 Aug 2007]
۶. هیئت نظارت و ارزیابی فرهنگی و علمی. بررسی وضعیت ثبت اختراع و انتشار مقاله‌های علمی در جمهوری اسلامی ایران. تهران: شورای عالی انقلاب فرهنگی، هیئت نظارت و ارزیابی فرهنگی و علمی، سال ۱۳۸۵.
۷. جانقرسانی محسن. عامل اثرگذار چیست؟ پژوهش در پزشکی، ۱۳۸۴؛ دوره ۲۹، شماره ۲، صفحات ۱۱۷ تا ۱۲۱.
۸. صبوری علی اکبر. استاندارد سازی مجلات علمی و معیارهای ارزیابی مجلات ISI. رهیافت، ۱۳۸۲؛ شماره ۲۹، صفحات ۸۳ تا ۸۸.
9. Seglen PO. Why the impact factor of journals should not be used for evaluating research. *BMJ* 1997;314:498-502.
10. Garfield E. Citation analysis as a tool in journal evaluation. *Science* 1972;178:471-79.